

शिव पार्वती प्रसंग

गोस्वामी श्री तुलसीदासजी विरचित

रामचरितमानस

भावात्मक पद्यानुवाद

श्री योगेश्वर

NOTICE

सर्व हक्क लेखकने स्वाधीन

All rights reserved by Author

The content of this e-book may be used as an information resource. Downloading or otherwise transmitting electronic copies of this book or portions thereof, and/or printing or duplicating hard copies of it or portions thereof is authorized for **individual non-profit use ONLY**. Any other use including the reproduction, modification, distribution, transmission, republication, display or performance of the content of this book for commercial purposes is strictly prohibited.

Failure to include this notice on any digital or printed copy of this book or portion thereof; unauthorized registration of a claim of copyright on this book; adding or omitting from the content of it without clearly indicating that such has been done; or profiting from transmission or duplication of it, is a clear violation of the permission given in this notice and is strictly prohibited. Violators will be prosecuted.

Permission for use beyond that specifically allowed by this notice may be requested in writing from Swargarohan, Danta Road, Ambaji (North Gujarat) INDIA.

श्री योगेश्वरशु

(१५ अगस्त, १९२१ - १८ मार्च, १९८४)

"मनुष्य शुवननुं ऐकमात्र ध्येय परमात्मानी प्राप्तिनुं ऐ."

અનુક્રમ

1. સતીની શંકા
2. પરીક્ષા
3. શંકરની પ્રતિક્રિયા
4. સતીનું દુઃખ
5. દક્ષસુતાને વિદાય
6. સતીનો ક્રોધ
7. હિમાલયને ત્યાં જન્મ
8. નારદજીની ભવિષ્યવાણી
9. ઉમાનું તપ
10. શંભુચરિત
11. સપ્તર્ષિનો સમાગમ
12. કામદહન
13. દેવો તથા શંકર
14. લગ્નની તૈયારી
15. શિવપાર્વતી વિવાહ
16. ઉપસંહાર

1. સતીની શંકા

એક વાર ત્રેતાયુગમાં ખાસ, ગયા શંકર કુંભજ¹ ઋષિ પાસ;
સાથે જગજનની સતી ભવાની, પૂજ્યા ઋષિએ અપિલેશ્વર જાણી.

કથા રામની ઋષિએ વખાણી, સુણી શંકરે અતિસુખ માની;
પૂછી ઋષિએ હરિભક્તિની વાત, કહી અધિકારી જાણીને જાત.

કથતાં સુણતાં રઘુપતિગુણગાથા રહ્યા અલ્પ સમય ગિરિનાથ;
મુનિની અનુમતિથી ત્રિપુરારી ચાલ્યા ગૃહે લઈ દક્ષકુમારી.

ત્યારે ભૂમિનો ભાંગવા ભાર લીધો હરિએ રઘુવંશે અવતાર;
ત્યાગી રાજ્ય બનીને ઉદાસી ફરતા દંડકવન અવિનાશી.

વિચારતાં શંકર જતા દર્શન કેમજ થાય,
ગુપ્તરૂપે પ્રભુ અવતર્યા, જાણી સઘળા જાય.

શંકરમન અતિ ક્ષોભ, સતી ન જાણે મર્મ એ;
તુલસી દર્શનલોભ, મન ભય, લોચન લાલચ.

*

માગ્યું રાવણે મરણ મનુજથી, વિધિવચન થશે સત્ય પ્રભુથી;
જઉં નહિ તો પશ્ચાત્તાપ રહેશે; શિવને જડતો ઉપાય ન લેશ.

---

¹ કુંભજ - અગસ્ત્ય

બન્યા એમ ચિંતામગ્ન ઇશ, એ જ સમયે ગયો દસશીશ,
નીચ મારીચને લીધો સંગ, બન્યો તરત તે કપટી કુરંગ.

મૂઠે છળથી હરી વૈદેહીને, ક્યાંથી પ્રભુનો પ્રતાપ કળે એ;
મારી મૃગ બંધુસહ હરિ આવ્યા આશ્રમ અવલોકી અશ્રુ છવાયાં.

વિરહે વ્યાકુળ જન જેવા રામ વનમાં શોધવા લાગ્યા નિષ્કામ;
યોગ તેમ વિયોગ ના જેને વ્યાપી વિરહની વેદના તેને.

અતિ વિચિત્ર રઘુપતિચરિત જાણે પરમ સુજાણ;
મંદબુદ્ધિ સંમોહિત માને કાંઈ આન.

શંભુ રામને દેખીને ત્યારે બન્યા હર્ષાન્વિત અતિ ભારે;
ભરી લોચન રૂપ નિહાળ્યું જાણી કસમય મિલનને ટાળ્યું.

સચ્ચિદાનંદ હે જય જગપાવન બોલી ચાલ્યા મનોજનસાવન;
અંગે પુલકિત કરુણાનિકેત ચાલ્યા આનંદે સતી સમેત.

દેખી એવી દશા શંભુકેરી શંકા જાગી સતીને અનેરી;
શંકર જગતવંદ્ય જગદીશ, સુરનરમુનિ સૌ નમાવે છે શીશ.

કરી નૃપસુતને તે પ્રમાણે બોલ્યા સચ્ચિદાનંદ પરધામ
શોભા જોઈ બન્યા મગ્ન કેવા, રોક્યા રોકાય ના પ્રેમરેલા.

બ્રહ્મ જે વ્યાપક વિરજ અજ અકળ અનીહ અભેદ

બને કેમ તે માનવી, જાણે જે નવ વેદ.

વિષ્ણુ સુરહિત નરતનધારી છે સર્વજ્ઞ જેવા ત્રિપુરારી;
ખોજે અજ્ઞ જેવા તે શું નારી જ્ઞાનધામ શ્રીપતિ અસુરારી ?

વાણી શંકરની મિથ્યા ના હોય, શિવ સર્વજ્ઞ સમજે સૌ કોય;
પ્રગટયા સંશયો મનમાં અપાર, થયો ઉર ના પ્રબોધપ્રચાર.

બોલી પ્રગટ શક્યાં ના ભવાની, ગયા અંતર્યામી હર જાણી;
સુણો સતી, છે નારીસ્વભાવ, ઘટે સંશયનો હોવો અભાવ.

કથા કુંભજઋષિએ જેની ગાઇ, ભક્તિ ઋષિને સુણાવી મેં કાંઇ,
ઇષ્ટદેવ તે મુજ રઘુવીર સેવે જેને સદા મુનિ ધીર.

છંદ

મુનિ ધીર યોગી સિદ્ધ સંતત ધ્યાન શુચિ જેનું ધરે
ને નેતિસ્વરમાં નિગમ શાસ્ત્ર પુરાણ સ્તુતિ જેની કરે;
તે રામ વ્યાપક બ્રહ્મ ભુવન નિકાયપતિ માયાધણી
અવતર્યા છે નિજભક્ત હિત નિજ તંત્ર પ્રભુ રઘુકુલમણિ.

સમજાવ્યાં બહુ વાર પણ લાગ્યો ના ઉપદેશ;
હરિમાયાબળ જાણતાં હસતાં વદ્યા મહેશ.

*

2. પરીક્ષા

મનમાં હોય સંદેહ તમારા કરો પ્રેમે પરીક્ષા તો ન્યારા;
આવો જ્યાં સુધી સમીપે મારી બેઠો ત્યાં સુધા વટછાયામાંહી.

મોહ જેમ મટે ભ્રમ ભારી કરો તેમ વિવેક વિચારી;
સતી ચાલ્યાં શિવઆજ્ઞા શિર ધારી, ચોક્કસ વિચારી ના શક્યાં કાંઈ.

કર્ત્યુ એવું શિવે અનુમાન દક્ષસુતાનું નવ કલ્યાણ,
મારા સમજાવ્યે સંશય ના જાય, વિધિ વિપરીત, શુભ નહિ થાય.

થશે તે જે રામે રચી રાખ્યું, કરી તર્ક આહુતિ શાને નાખું ;
વદી જપવા લાગ્યા હરિનામ, પહોંચ્યાં સતી જ્યાં પ્રભુ સુખધામ.

વારંવાર વિચારતાં ધરતાં સીતારૂપ
ચાલ્યાં આગળ પંથ પર જ્યાં આવ્યા નરભૂપ.

*

લક્ષ્મણ પેખીને સતીવેશ ચક્રિત બન્યા ભ્રમથકી વિશેષ;
કહી શક્યા ન કશું અતિગંભીર પ્રભુપ્રભાવ સમજી મતિધીર.

કપટ ગયા રઘુવર જાણી અંતર્યામી સકળ જ્ઞાની;
સ્મરતાં જે હરતા અજ્ઞાન તે સર્વજ્ઞ રામ ભગવાન.

છળની સતીએ હામ કરી, સ્ત્રીસ્વભાવ નીરખો તો જરી;
માયાબળનાં કરી વખાણ બોલ્યા હસી રામ મૃદુ વાણ.

કરને જોડી કરી પ્રણામ, પિતા સમેત લઈ નિજ નામ,
પૂજ્યું પ્રભુએ શિવ છે ક્યાં, વિપિન એકલાં વિહરો કાં ?

રામવચન મૃદુ ગૂઢ સુણી ઊપજ્યો અતિ સંકોચ;
સતી સભીત મહેશ પ્રતિ ચાલ્યાં કરતાં શોક.

શિવનું માન્યું કથન ના, આરોપ્યું અજ્ઞાન
મારું મેં રઘુવરમહીં સાશંક કરી પ્રાણ.

ઉત્તર શંકરને હવે શો આપીશ જઈ;
રહ્યો સતીના હૃદયને દારુણ દાહ દહી.

સતીનું સમજી રામે દુઃખ પ્રભાવ દર્શાવ્યો અનુરૂપ;
સીતાલક્ષ્મણ આગળ રામ કૌતુક દેખાયું અભિરામ.

સતીએ પાછળ જોયું ફરી, લક્ષ્મણ સીતા રઘુવર વળી
દેખાયા અતિસુંદર વેશ, સંશય રહ્યો નહીં લવલેશ.

જ્યાં જોયું ત્યાં પ્રભુ આસીન, સેવે સિદ્ધમુનીશ પ્રવીણ.
અનેક શિવ વિધિ વિષ્ણુ અનેક અમિત પ્રભાવ પ્રસિદ્ધ દરેક;
વંદી ચરણ કરે પ્રભુસેવ વિવિધ વેશ નીરખ્યા સહુ દેવ.

સતી વિધાત્રી ² ઇંદિરા દેખી અમિત અનૂપ

---

² વિધાત્રી - બ્રહ્માણી

જે જે વેશ અજાદિ સુર તે તે તન અનુરૂપ.

જ્યાં ત્યાં રઘુપતિને જોયા શક્તિ સહિત સુર મનમોહ્યા;
જીવ ચરાચર જે સંસાર દેખ્યા સકળ અનેક પ્રકાર.

પૂજે પ્રભુને સુર બહુવેશ, રામરૂપ બીજું નવ લેશ;
અવલોક્યા સીતાસહ રામ એક જ વેશ ધરેલ તમામ.

સઘળે એ સીતા એ રામ, લક્ષ્મણ એ પેખી કૃતકામ
અતિશય સતી સભીત બન્યાં, અંગ કંપવા માંડ્યાં ઘણાં.

રહ્યું નહીં કાંઈ પણ ભાન, લાગ્યું અન્ય ન વિષયે ધ્યાન,
મીંચી લોચન માર્ગમહીં બેસી ગયાં અચેત તહીં.

આંખ ઉઘાડી જોયું વળી, દેખ્યું કશું ન ક્યાંય ફરી;
ઢાળી પુનઃ રામપદશીશ ચાલ્યાં મળવા પછી ગિરીશ.

હસી કુશળ પૂછ્યા શિવે, પૂછ્યું જતાં સમીપ
કહો પરીક્ષા શે કરી રઘુવરની સપ્રીત.

*

૩. શંકરની પ્રતિક્રિયા

સતી સમજ્યાં રઘુવીરપ્રભાવ, ભયવશ ગુપ્ત રાખ્યો શિવથી ભાવ;
લીધી મેં ના પરીક્ષા નાથ, કર્યા પ્રણામ મેં પ્રેમસાથ.

મિથ્યા કથન તમારું ના હોય મારા મનમાં પ્રતીતિ છે તોય;
ધરી શંકરે એ પછી ધ્યાન, પામ્યા સતીના ચરિત્રનું જ્ઞાન.

રામમાયાને મસ્તક નમાવ્યું જેણે સતી પ્રેરી જૂઠ કહાવ્યું;
હરિની ઇચ્છા ભાવિ ને બળવાન રહ્યા સમજી શંકર એ સુજાણ.

લીધો સીતાનો સતીએ વેશ, થયો શિવને વિષાદ વિશેષ;
હવે કરતાં સતી સાથે પ્રીતિ મટે ભક્તિપથ થાય અનીતિ.

પરમ પવિત્ર તજાય ના, પ્રેમ કરું તો પાપ;
પ્રગટ કહી શિવ ના શક્યા, હૃદય અધિક સંતાપ.

ઢાળ્યું પ્રભુપદમાં શિવે શીશ સ્કુર્યું હૃદયે સમતાં જગદીશ,
આ તને સંગ સતીથી નહિ થાય, કર્યો સંકલ્પ શિવે મનમાંહી.

એવું સમજીને શિવ મતિધીર ચાલ્યા ભવને સ્મરતાં રઘુવીર;
થઈ ચાલતાં ગગનમાં વાણી, જય મહેશ ભક્તિ દૃઢ ન્યારી.

પણ આવું કરે કોણ આન, રામપ્રિય તમે શ્રેષ્ઠ ભગવાન;
સુણી નભવાણી વ્યગ્ર સતીએ પૂછ્યું શિવને સંકોચ કરીને.

કરી કેવી પ્રતિજ્ઞા કૃપાળ સત્યધામ પ્રભુ દીનદયાળ;
પૂછ્યું વિવિધ પ્રકાર સતીએ કહ્યું તોપણ કશુંયે ના શિવે.

કર્ત્યું સહજ અનુમાન સૌ જાણે શિવ સર્વજ,
કર્ત્યું કપટ મેં શંભુથી, નારી સહજ જડ અજ.

*

કરણી સમજાતાં થયો સતી મનમહીં શોક,
અવર્ણનીય અસહ્યશો પ્રગટયો ચિંતાઘોષ.

પરમ અગાધ કૃપાતણા સિંધુ સદા શિવ છે,
અપરાધ કહ્યો એટલે સ્વમુખે ના મુજને.

શિવનું વર્તન દેખી ભવાની ત્યાગી પ્રભુએ મુજને ગયાં જાણી,
ખૂબ અકળાયાં, અધને વિચારી શક્યાં કિન્તુ કશું ના ઉચ્ચારી.
હૈયું નિભાડાની પેઠે બળતું તાપ ઉત્તરોત્તર વધુ ધરતું.

સમજી શોકિત ખૂબ સતીને શિવે સુંદર કથાને કહીને
વિવિધ વર્ણવતા ઇતિહાસ વિશ્વપતિ એ પહોંચ્યા કૈલાસ.

ત્યાં પણ પણને પોતાના જાણી બેઠા વટછાંચે પદ્માસન વાળી;
સહજ આત્મસ્વરૂપ સંભાર્યું મન અખંડ સમાધિમાં ધાર્યું.

*

4. સતીનું દુઃખ

સતી વસ્યાં કૈલાસ પર અધિક શોકભર પ્રાણ;
મર્મ ન કોઈ જાણતું, પ્રતિદિન યુગ સમ જાય.

નિત નવશોક સતીઉરભાર ક્યારે થઉં દુઃખસાગર પાર,
કર્ચું રઘુપતિનું મેં અપમાન, માની મિથ્યા પતિની વળી વાણ.

ફળ વિધિએ એનું મુજને આપ્યું, હતું ઉચિત કરી તે જ રાખ્યું;
શિવથી વિમુખ કરી રાખે જીવન ઘટતું વિધિ એ તને ના જરી પણ.

કહી ગ્લાનિ સતીની ના જાય, મનમાં સ્મરણ શ્રીરામનું થાય,
પ્રભુ દીનદયાળ ગણાયો વેદ યજ્ઞ ગાય કલેશ શમાવો;

તો હું અરજ કરું કર જોડી દેહ જલદી શકું મારો છોડી;
મારો શિવના ચરણમાં હો સ્નેહ, સત્ય વ્રત મનવચને હંમેશ

અંતર્યામી તો પ્રભુ જલદી કરો ઉપાય,
મૃત્યુ મળે જેથી મને અનાયાસ દુઃખ જાય.

જળ પયસમ વેચાય, જુઓ પ્રીતની રીત શુભ,
કપટ ખટાશ પડ્યે તરત અલગ થાય રસ જાય.

દક્ષસુતા એવી રીતે દુઃખી બન્યાં ભારે,
અકથનીય દારુણ દુઃખ કહી શકું ક્યારે ?

વરસ એમ વીતી ગયાં ત્યાં સત્યાસી હજાર
સમાધિ છોડી શંકરે ત્યારે દીનદયાળ.

રામનામનું સંસ્મરણ કરવાને લાગ્યા
જાણ્યું ભવાનીએ તદા જગતપતિ જ જાગ્યા.

જઈ શંભુના પદમહીં પ્રેમે કર્યા પ્રણામ,
આસન અર્ચ્યું શંકરે સન્મુખ શુચિ અભિરામ.

કહેવા લાગ્યા હરિકથા અદ્ભુત તેમ રસાળ,
દક્ષ પ્રજાપતિનો પરમ પામ્યા ત્યારે ભાર.

5. દક્ષસુતાને વિદાય

યોગ્ય સર્વ પ્રકારે વિચારી, અર્પી બ્રહ્માએ પદવી ભારી,
પ્રજાપતિઓનો નાયક કીધો, દૈવી અધિકાર દક્ષને દીધો.

પામી એવો મોટો અધિકાર થયો અતિ અહંકાર;
જન્મ્યો એવો નથી કોઈ જગમાં પ્રભુતા પામી થયો જેને મદ ના.

એકત્ર કરી મુનિ સકળ કરવા માંડ્યો યાગ,
સાદર સુરને નોતર્યા લેનારા મખભાગ.

કિન્નર નાગ સિદ્ધ ને ગંધર્વ ચાલ્યા વધુઓ સાથે સુર સર્વ;
વિષ્ણુ વિરંચિ શંકર સિવાય ચાલ્યા વાહન સહિત બધાય.

ચારુ વિવિધ વળી વણરોક્ષ્યા વ્યોમે સતીએ વિમાન વિલોક્ષ્યા;
ગાતી સુરસુંદરી મધુગાન જેને સુણતાં છૂટે મુનિધ્યાન.

શિવે પૂછતાં વર્ણવી વાત, પિતાયજ્ઞથી હરખાઈ જાત;
આપે આજ્ઞા મહેશ મને જો જઉં અવસર પર અલ્પ દિવસ તો.

પતિત્યાગ હૃદયદુઃખ ભારી, મૌન રાખ્યું અપરાધ વિચારી;
ભય સંકોચ પ્રેમ ભરેલી વદ્યાં વાણી અંતે મન મેલી.

પિતાભવન ઉત્સવ પરમ, પ્રભુ આજ્ઞા જો દો
કૃપાયતન, સાદર જઉં જોવા માટે તો.

કહ્યું ઠીક, મારા મનને ભાવ્યું; ઈસે અનુચિત નોતરું ના'વ્યું;
દક્ષે બોલાવી પુત્રીને સારી; મારા વિદ્રેષે તુજને વિસારી.

દુઃખી વિધિસભામાં થયો પ્રાણ કરે એથી એ હજુ અપમાન;
જશો આમંત્રણ વગર ભવાની, શીલ સ્નેહ મર્યાદા તો શાની ?

સ્વામી સુહૃદ પિતા ગુરુ ઘેર જવું આમંત્ર્યા વગર સુપેર,
રાખે ક્યાંય વિરોધ જો કોય શ્રેય ત્યાં તો જવાથી ના હોય.

શિવે સમજાવ્યાં વિવિધ પ્રકાર થયો ભાવિવશ પણ ના વિચાર;
વિના બોલાવ્યે પ્રભુ બોલ્યા જાઓ મળશે તમને તો શુભ ના લહાવો.

કહ્યું વિવિધ રીતે છતાં દક્ષસુતા ન રહ્યાં;
ત્રિપુરારીએ મુખ્ય ગણ સહિત વિદાય કર્યાં.

*

6. સતીનો ક્રોધ

પિતાભવને પહોંચી ભવાની, દક્ષભયથી ના લેશ સન્માની;
મળી સાદર કેવળ માતા વળી ભગિની અધિક હરખાતાં.

દક્ષે પૂછી કુશળતા ના લેશ, દેખી ગાત્રો સૌ સળગ્યાં સદ્રેષ;
સતીએ જોયો જઈ મહાયાગ, દેખ્યો શંભુનો ક્યાંયે ના ભાગ.

ત્યારે શિવનાં વચનો આવ્યાં યાદ, પ્રભુઅપમાને ઉર લાગી આગ;
દુઃખ પ્રથમનું એવું ના લાગ્યું, પરિતાપનું તાંડવ જાગ્યું.

દુઃખ જગમાં અનેક કહ્યાં છે, જાતિઅપમાન સૌથી મહા છે;
સમજી વ્યાધ્યો સતીને ક્રોધ, કર્યો જનનીએ વિવિધ પ્રબોધ.

સહાયું શિવઅપમાન ના, લાગ્યો લેશ ન બોધ;
લેતાં ખબર સભાતણી વચનો વઘાં સક્રોધ.

સુણો સર્વ સભાસદો મુનિઓ, નિંદા શિવની કરી કે સુણી હો,
ફળ સત્વર તે સૌને મળશે, દક્ષ ખૂબ પશ્ચાત્તાપ કરશે.

સંત શંભુ શ્રીપતિ અપવાદ સુણતી વખતે એવી છે મર્યાદ,
કાપી લેવી નિંદક કેરી જીભ, બંધ કાને ચાલ્યા જવું શીઘ્ર.

જગના આત્મા મહેશ પુરારી પિતા સૌના સુહૃદ હિતકારી;
પિતા મંદબુદ્ધિ નીંદે આજે, દક્ષશુકે થયું તન લાજે.

ચંદ્રમૌલિ શિવને ધારી ઉરમાં તજી તનને તેથી દઉં ક્ષણમાં;
બોલી યોગાગ્નિથી બાબ્યું તન, કરવા લાગ્યા હાહાકાર જન.

સુણી સતીમરણ શંભુગણ કરવા લાગ્યા નાશ;
ભૃગુએ યજ્ઞતણી કરી રક્ષા ત્યારે ખાસ.

*

7. હિમાલયને ત્યાં જન્મ

સુણી શંભુએ સમાચાર કોપે વીરભદ્રને તત્કાળ
યજ્ઞસ્થાનમાં મોકલ્યો ત્યારે; યજ્ઞનાશ કર્યો એણે ભારે.

શિવદ્રોહી પામે દશા જેવી પામ્યો દુર્દશા દક્ષ ત્યાં તેવી;
જાણે જગ એ સકળ ઇતિહાસ, એથી આલેખ્યો સંક્ષેપે ખાસ.

મરતાં હરિ પાસે વરદાન માગ્યું, મન શિવમાં સતીતણું લાગ્યું,
જન્મોજન્મ શિવપદમાં હો પ્રીત, મળો સંનિધિ શંકરની નીત.

એથી હિમગિરિગૃહ લઈ જન્મ ધાર્યું પાર્વતી સ્વરૂપે તન;
જન્મ્યાં જ્યારથી હિમગિરિ ઘેર થઈ સિદ્ધિ સંપત્તિ મહેર.

મુનિએ આશ્રમો સ્થાપ્યા અનેક, કર્યા તપવ્રત સાધન નેક;
અર્પ્યાં સ્થાન હિમાલયે ન્યારાં સૌને સમુચિત સુંદર સારાં.

અભિનવ ફૂલફળે થયાં વૃક્ષ વિવિધ સંપન્ન,
પર્વત પર પ્રગટી વિવિધ ખાણો મણિની ધન્ય.

*

સરિતા સૌ નિર્મળ જળ વહે, ખગ મૃગ મધુપ સુખી સહુ રહે;
કરી સહજ વેરતણો ત્યાગ ગિરિ પર સકળ કરે અનુરાગ.

રામભક્તિથી ભક્ત સમાન સોહો ગિરિજાથી ગિરિપ્રાણ;
નિતનૂતન મંગલ ત્યાં થાય યશ બ્રહ્માદિક જેના ગાય.

સમાચાર સુણતાં સપ્રેમ નારદ પહોંચ્યા ઉત્સુક જેમ;
હિમાલયે કરતાં સત્કાર ધોયા પદ પ્રેમે તત્કાળ.

આસન આપી નમન કર્યું, મસ્તક સ્ત્રીસહ ચરણ ધર્યું;
ચરણોદક છાંટ્યું ધરમહીં, નીર નયનથી રહ્યાં વહી.

વખાણતાં સૌભાગ્યને હિમાલયે સપ્રેમ
મુનિપદમાં પુત્રી ધરી તરત જ નિધિની જેમ.

ત્રિકાળજ્ઞ સર્વજ્ઞ છે, ગતિ સર્વત્ર ગણાય;
કહે સુતાના દોષગુણ મુનિવર, મને બધાય.

8. નારદજીની ભવિષ્યવાણી

હસી ગૂઢ બોલ્યા મુનિ વાણ, કન્યા સકળ ગુણોની ખાણ,
સુંદર સમજુ સહજ ગુણધામ, ઉમા ભવાની અંબિકા નામ.

સુલક્ષણા આ કન્યા શ્રેષ્ઠ બની જશે પતિપ્રિયા હંમેશ;
સૌભાગ્ય અચળ પ્રાપ્ત થશે, માતપિતાને યશ મળશે.

પૂજ્ય થશે અખિલ જગે આ, સેવ્યાથી કશું દુર્લભ ના;
સ્મરી નામ આનું સંસાર સ્ત્રી ચઢશે પતિવ્રત અસિધાર.

સુલક્ષણા તમ સુતા અપાર, અવગુણ એનામાં બે ચાર,
અગુણ અમાન પિતૃથી હીન ઉદાસીન સહુ સંશય છિન્ન

જોગી જટિલ અકામ મન, નગ્ન અમંગલ વેશ
મળશે પતિ આને, પડી એવી હાથે રેખ.

મુનિવચનો સાચાં ગણી ઉમા પ્રસન્ન બની,
મેના હિમાલયે વ્યથા વેઠી ગુપ્ત ઘણી.

ભેદ નારદે દ્વિવિધ એ જાણ્યો તરત નહીં;
દશા સર્વની એક પણ વિવેક ભિન્ન કહીં.

સકળ સખી ગિરિજા તથા ગિરિવર મેનાએ
રોમાંચિત બનતાં સહી અશ્રુધારાને.

દેવર્ષિનાં વચન ના મિથ્યા હોય જરી
ઉમા એમ સમજી રહી હૃદયે સર્વ ધરી.

*

ઉપજ્યો શિવપદપંકજ સ્નેહ, મિલન કઠિન જાગ્યો સંદેહ;
વિપરીત વખત જાણી પ્રેમ છુપાવ્યો જીવનઘન જેમ.

મિથ્યા હોય ન નારદ વાણ, વ્યર્થ સખી માતપિતા પ્રાણ;
ઘૈર્ય ધરી બોલ્યા ગિરિરાય, કરવો કયો અમોઘ ઉપાય ?

હિમવંત સુણો મુનિ વદ્યા, વિધિ જે લખે લલાટ,
દેવ દનુજ નર નાગ મુનિ મિથ્યા કરે ન લાખ.

તોપણ એક ઉપાય છે, દૈવસહાયે થાય,
વર એવો મળશે ખરે, સંશય નથી જરાય.

જે પણ વરના દોષ કહ્યા શિવમાં તે છે સર્વ રહ્યા;
વિવાહ શિવ સાથે જો ગુણસમાન દોષ બની જાય.

અહિસેજે હરિ શયન કરે, પંડિત દોષ છતાં ન ધરે;
ભાનુકૃશાનુ બધા રસ ખાય તોપણ હીન ન તે કહેવાય.

શુભાશુભ સકળ સલિલ વહે ગંગ છતાં પણ પુનિત રહે;
સમર્થને દોષ અડે કેમ રવિ પાવક ગંગાની જેમ ?

સમતા કરવા જાય નર જડ રાખી અભિમાન

પડે નરક તો કલ્પલગ, જીવ ન ઇશ સમાન.

ગંગાજલકૃત મદિરા હોય સંત કરે પણ પાન ન કોય;
સુરસરી મળી પાવન થાય, એમ જીવ શિવ ભેદ મનાય.

સહજ સમર્થ શંભુ ભગવાન, સૌવિધ વિવાહમાં કલ્યાણ;
દુરારાધ્ય છે કહ્યા મહેશ તપથી થાય પ્રસન્ન હંમેશ.

કરે કુમારી તપને જો ભાવિ મટાડે શંકર તો;
જોકે વર છે જગે અનેક, આને માટે શિવ છે એક.

વરદાયક ભક્તનપ્રતિપાળ કૃપાસિંધુ સેવક મનપ્રાણ;
કોટિયોગ જપયજ્ઞ કરાય, શિવારાધના પ્રીતિ સિવાય
ઇચ્છાનુસાર ફળ ના મળે, શાંતિપ્રદાયક તે ન ઠરે.

કહ્યું નારદે હરિ સ્મરી અર્પીને આશિષ
શ્રેય સધાશે સર્વવિધ, સંશય તજો ગિરીશ!

બ્રહ્મલોકમાં મુનિવર ગયા, પ્રાણ પ્રસન્ન ઉમાના થયા;
પતિને પણ મેનાએ કહ્યું, મુનિનું કથન ગુપ્ત છે રહ્યું.

ઘર વર કુળ જો હોય અનૂપ કરજો લગ્ન ઉમા અનુરૂપ,
નહિ તો ભલે કુંવારી રહે, ઉમા પ્રાણથી પ્યારી મને.

મળશે વર નવ ગિરિજા જોગ ગિરિ જડ સહજ કહેશે લોગ;

એમ વિચારી કરો વિવાહ જેથી જાગે ઉરે ન દાહ.

પડી પદમહીં ઢાળી શીશ, બોલ્યા સ્નેહ સમેત ગિરીશ,
પ્રગટે શશિમાં પાવક ભલે, નારદવચન ન મિથ્યા બને.

પ્રિયે, પરહરી શોકને સર્વ સ્મરો ભગવાન,
નિર્મા જેણે પાર્વતી તે કરશે કલ્યાણ.

*

હોય તમને સુતા પર પ્રેમ આપો શીખ તો એને સપ્રેમ
જેથી મેળવે તપથી મહેશ, એ જ સાધને શમશે કલેશ.

વચનો નારદનાં ગૂઢ સાચાં મુજને સકળ સહેતુક લાગ્યાં;
શંભુ ગુણનિધિ અકલંક તેમ, છોડો શંકા વિચારીને એમ.

પતિવચને પ્રસન્ન બનીને મેના હરખી ઉમાને મળીને,
નીર નેત્રોમાં નેહે ભરાયાં, રોમ રંગથકી છલકાયાં.

લાગી આલિંગવા વારંવાર, પ્રાણે પ્રીતડી પ્રગટી અપાર,
કંઠ રૂંધાતા બોલી શકી ના, ઉરે જડતા જરાય ટકી ના.

જગતમાત સર્વજ્ઞ એ ભવાની વદી વાણ,
માતાનો સુખશાંતિથી પુલકિત કરવા પ્રાણ.

માત સ્વપ્ન આવ્યું મને કહી બતાવું તે,
સુંદર ગૌર સુવિપ્રવર એવું ઉપદેશે.

વાણી મુનિકેરી સત્ય વિચારી તપને આરંભ શૈલકુમારી !
માતતાતને વાત ગમી એ, તપ સુખ દે, દુઃખદોષ હરી લે.

રથે તપબલે જગને વિધાતા, તપથી વિષ્ણુ બને જગત્રાતા;
કરે તપબલે શંભુ સંહાર, તપબલે શેષ ધારે ભૂમિભાર.

તપના આધારે સૃષ્ટિ ભવાની, જઈને તપ કરજે એવું જાણી;
પામી વિસ્મય સાંભળી માત, કહી સઘળી હિમાલયને વાત.

માતતાતને બહુ સમજાવી ચાલ્યાં તપવા ગિરિરાજકુમારી !
પ્રિય પરિવાર માત ને તાત બન્યાં વિકળ સુણી મૂક વાત.

વેદશિરા મુનિએ કહ્યું સૌને સમજાવી;
મહિમા ઉમાતણો સુણી શાંતિ રહ્યાં પામી.

*

9. ઉમાનું તપ

પ્રાણ પતિતણાં ચરણને અંતરમાં ધારી
ઉમા જઈ વનમાં રહી તપને આરંભી.

અતિસુકુમાર શરીર ના તપને યોગ્ય હતું;
સ્મરતાં પતિપદ ભોગથી વાળ્યું ચિત્ત બધું.

નિતનૂતન ચરણોમહીં પ્રગટયો શુચિ અનુરાગ,
દેહભાવને ભૂલતાં પ્રાણ તપ્યો બડભાગ.

સહસ્ર વર્ષ સુધી શતત ફળ ને કંદ લઈ
શત વર્ષ સુધી શાકને ખાધું તીવ્ર તપી.

કેટલાક દિવસો સુધી વારિ વાયુ આહાર
કર્યા કેટલા દિન સુધી ઉપવાસ અતિ કરાળ.

ત્રણ સહસ્ર વરસો સુધી પર્ણ વલ્લરી તેમ
પડેલ પૃથ્વી પર ગ્રહાં સૂકાં નીરસ જેમ.

સૂકાં પર્ણ તજ્યા પછી પડ્યું અપર્ણા નામ,
તીવ્ર તપસ્યા આદરી છોડીને વિશ્રામ.

તપથી ક્ષીણ થઈ ગયું એમ સમસ્ત શરીર,
ત્યારે બ્રહ્મગિરા થઈ ગગનમહીં ગંભીર.

મનોરથ ફળ્યા સર્વ તુજ ગિરિરાજકુમારી,
તજ અસહ્ય ક્લેશો બધા, મળશે ત્રિપુરારી.

આવું તપ ના કરાયું ભવાની, ધીર વિવિધ થયા મુનિ જ્ઞાની;
ઉરમાં ધારો હવે બ્રહ્મવાણી સદા સત્ય સંતત શુચિ જાણી.

આવે બોલાવવા પિતા જ્યારે હઠને તજતાં જજો ઘેર ત્યારે;
મળે સપ્તર્ષિ તેમજ તમને ત્યારે માનો પ્રમાણ વચનને.

સુણી બ્રહ્માની આકાશવાણી થઈ પુલકિત હરખી ભવાની;
સુંદર ચરિત ઉમાનું ગાયું, હવે શંભુ ચરિત સુણો ન્યારું.

10. શંભુચરિત

ત્યાગ્યું જ્યારથી તનને ઉમાએ જાગ્યો વૈરાગ્ય શિવ મનમાંહે;
નિત્ય જપતા રઘુનાયક નામ, સુશતા જ્યાં ત્યાં રઘુપતિગુણગ્રામ.

ચિદાનંદ સુખધામ શિવ વિગત મોહ મદ કામ,
ઉરમાં હરિ ધરી વિચરતા સકલ લોક અભિરામ.

*

ક્યાંક અર્પતા મુનિને જ્ઞાન કરતા ક્યાંક રામગુણગાન
અકામ પૂર્ણ જોકે ભગવાન ભક્તવિરહ દુઃખદુઃખી સુજાણ.

વીતી એમ ગયો બહુ કાળ, રામચરણ નવ પ્રીત અપાર;
અવલોકી શંકરના નેમ અવિચળ ભક્તિ પુનિત અતિ પ્રેમ,

પ્રગટયા રામ કૃતજ્ઞ કૃપાળ રૂપ શીલ નિધિ તેજ વિશાળ,
કરી પ્રશંસા શિવની ઘણી, વ્રત આવું કો પાળે નહીં.

સમજાવી શિવ વિવિધ પ્રકાર કહ્યો ઉમાનો જન્મ રસાળ;
સાધના પુનિત ગિરિજાતણી કહી સવિસ્તર પ્રીતે ઘણી.

વિનતિ હવે શિવ સાંભળો જો મુજ પર હો પ્રેમ
કરો ઉમાસહ લગ્ન તો, માગું આજે એમ.

શિવે કહ્યું એ યોગ્ય ના, વચન ન મિથ્યા થાય
તોપણ કોટી આપનાં, પ્રાણ ભલેને જાય.

આજ્ઞા ધારી મસ્તકે પાલન સદા કરું
મારો શાશ્વત ધર્મ એ સંશયસિંધુ તરું.

માતપિતા ગુરુ પ્રભુની વાણ વગર વિચાર્યે ધરવી ધ્યાન,
શ્રેયસ્કર જ સદા ગણવી કરણીમાં સત્વર વણવી.

સુણી શંભુનાં સુખદ વચન ભક્તિ વિવેક ધર્મમય ધન્ય
પ્રભુ બોલ્યા પણ પૂર્ણ થયું, હૃદયે રાખો જે મેં કહ્યું.

એમ કહી અદૃશ્ય થયા, મૂર્તિ શિવે ઉર ધરી મહા;
સપ્તર્ષિ ગયા શંકર પાસ, કહ્યાં વચન પ્રભુએ મધુ ખાસ.

મળી પાર્વતીને તમે પ્રેમપરીક્ષા લો,
પ્રેરિત હિમગિરિને કરી ગૃહે મોકલી દો.

સંદેહ શમાવો સકળ અનુગ્રહ દિવ્ય કરો
વિનાવિલંબ વિયોગની વ્યથા અશાંતિ હરો.

*

11. સપ્તર્ષિનો સમાગમ

મૂર્તિમંત તપસ્યા સમી ગૌરીને જોઇ
ઋષિઓ બોલ્યા, તપથકી, કાયા કાં ધોઇ ?

કોને આરાધો તેમ શું ચાહો, લેવા એવો શું માગો લહાવો ?
વદતાં વચન સંકોચાય મન, મારું મનડું માગે મહાધન,

કરી હઠ ના શિખામણ માને, ચહે ભીંત જલે ચણવાને.
સુણી મૂર્ખતા હસશો તમે એ, મન મુગ્ધ મહારું બન્યું છે.

વાણી દેવર્ષિની સત્ય માની ઊડવા પાંખ વગર માગે પ્રાણી
જુઓ અવિવેક મારો નઠારો, ચહું કરવા શિવને વર ન્યારો.

સુણી શબ્દ ઋષિઓ હસ્યા, ગિરિસંભવ તવ દેહ;
નારદના ઉપદેશથી વસ્યાં કેટલાં ગેહ ?

દક્ષસુતાને અર્ધ્યો ઉપદેશ ઘેર આવ્યા પછી તે ના લેશ,
ઘર ચિત્રકેતુતણું ભાંગ્યું, ભાગ્ય કનકકશિપુનું ના સાંધ્યું.

સુણી નારદવચન નરનારી તજી ભવન બને છે ભિખારી;
મન કપટી તન સજ્જન જેવું, કરે જ્યાં ત્યાં પોતાના જેવું.

રાખી એમનાં વચને વિશ્વાસ ઇચ્છો પતિને સ્વભાવે ઉદાસ

ગુણહીન નિર્લજ્જ કપાલી કુળગેહરહિત નઝન વ્યાલી ³ .

સુખ પામશો શું એવા વરથી, ભૂલ્યાં ભોળવાઇ તમે ઠગથી;
કર્યો પંચસાક્ષીએ વિવાહ તોય કીધો ના સતી નિર્વાહ.

સુખે સૂએ ચિંતા વિના ભિક્ષાન્ન હવે ખાય;
એકાકીના ભવનમાં સ્ત્રીથી શે રહેવાય ?

*

હજી માનો કહેલું અમારું, પાત્ર ઉત્તમ વરનું વિચાર્યું,
શુચિ સુંદર સુખદ સુશીલ યશ વેદો જેના ગાય દિવ્ય.

દોષરહિત સકળ ગુણધામ લક્ષ્મીસ્વામી વૈકુંઠ નિવાસ
એવો મેળવીએ અમે વર, વરી જીવન કૃતકૃત્ય કર.

હસી બોલ્યા ભવાની વચન, તમે સત્ય વદ્યા મુનિજન,
જન્મ્યું પર્વતથી તન મારું છૂટે તોય આગ્રહ નવ ટાળું.

જન્મે કનક પાષાણથી તેને તપવે પાવકજ્વાળામાં કેમે,
તોય સહજ સ્વભાવ ના ત્યાગે, મારું મનડું મઢ્યું એવું રાગે.

નહીં નારદવચનોને છોડું, ચિત્ત અન્યની સાથે ના જોડું;
વસે ઘર કે વેરાન છો થાય સ્વપ્ને ડરતી નથી હું જરાય.

---

³ વ્યાલી - સાપને ધારણ કરનાર

ગુરુવચનોમાં છે નહીં જેને દૃઢ વિશ્વાસ
તેને સુખસિદ્ધિતણી સ્વપ્ને પણ ના આશ.

મહાદેવ અવગુણભવન, વિષ્ણુ સકળ સુખધામ;
જેનું મન જેમાં રમે તેને તેથી કામ.

*

તમે પ્રથમ જો મળત મુનીશ સુણત ઉપદેશ તો ધરી શીશ;
જન્મ શિવને માટે હવે હારી, ગુણદોષ રહું કાં વિચારી ?

હોય આગ્રહ ખૂબ તમારો, હોય લગ્નનો વિષય જો પ્યારો,
વરકન્યા તો જગમાં અનેક, કરો કૌતુક આળસ છોડી છેક.

કોટિ જન્મોની હઠ રહેશે મારી, વડું શિવ રહું નહિ તો કુંવારી;
કહે શતવાર સ્વયં મહેશ તજું તોય ના ઋષિઉપદેશ.

પડું પગમાં વદ્યાં જગદંબ, જાઓ ઘેર થયો છે વિલંબ;
પેખી પ્રેમ બોલ્યા મુનિ જ્ઞાની જય જય જગદંબિકે હે ભવાની !

શિવ પ્રભુને માયા તમે માતપિતા જગનાં;
મુનિ ચાલ્યા ચરણે નમી હર્ષ ભરી રગમાં.

*

12. કામદહન

મુનિપ્રેરિત હિમવંત ત્યાં ગયા પાર્વતી પાસ,
લાવ્યા ઘરમાં એમને પ્રાર્થના કરી ખાસ.

સપ્તર્ષિએ શંભુને કહી સમસ્ત કથા,
મગ્ન બન્યા શિવ સ્નેહને સુણતાં તજી વ્યથા.

મન સ્થિર કરતાં શંકરે ધર્યું રામનું ધ્યાન
રસસાગરમાં રામના ડૂબ્યો પ્રેમલ પ્રાણ.

તારક નામે અસુર ત્યાં ખ્યાત થયો તે કાળ
ભુજપ્રતાપ તેનો પરમ બળ ને તેજ વિશાળ.

જીત્યા સઘળા લોક ને લોકપાલ તેણે,
સુખસંપત્તિથી થયા વંચિત સૌ દેવે.

અજર અમર એ અસુરની થઈ ન ક્યાંયે હાર,
વિવિધ યુદ્ધમાં હારતાં દેવે ખાધો માર.

બ્રહ્મા પાસ પહોંચતાં સુરે કર્યો પોકાર;
વ્યથિત બનેલા સર્વ એ ચિંતાથકી અપાર.

બ્રહ્માએ સૌને કહ્યું દનુજનિધન તો થાય
શંભુશુક્ર સંભૂતસુત જો જીતે રણમાંદ્ય.

*

વાત સાંભળી કરો ઉપાય, કરશે ઇશ્વર તમને સહાય.
છોડ્યો સતીએ યજ્ઞમાં દેહ જન્મ્યાં એ જ હિમાલયગેહ.

તપ એમણે શિવકાજે કીધું, શિવે અમૃત સમાધિનું પીધું;
કથા અટપટી લાગે છે ભારે, સુણો પ્રસ્તાવ તોય અત્યારે.

કામદેવ શંકર પાસે જાય, કરે ક્ષોભ શંકર મનમાંહ્ય,
શીશ ઢાળી પછી સમજાવી લગ્ન શિવનું દઇશ કરાવી.

હિત દેવતાનું થશે એમ; વાત સૌએ વધાવી સપ્રેમ,
સ્તુતિ દેવતાએ કરી પ્રેમે, થયો કામ પ્રગટ ત્યાં કેમે.

વિપત્તિ દેવોની સુણી મનમાં કરી વિચાર
શિવવિરોધથી શ્રેય ના, વધો હસીને માર.

તોપણ કાર્ય કરીશ હું; શ્રુતિએ એમ કહ્યું
બીજાના ઉપકારમાં ધર્મરહસ્ય રહ્યું.

પરહિત માટે જે તજે ગૌણ ગણીને દેહ
તેને સંત પ્રશંસતા સદા કરીને નેહ.

એવું બોલી ચાલ્યો શિર ઢાળી કરમાં સુમન ધનુષ્યને ધારી
સાથી સાથે કરીને વિચાર ગ્રસશે શિવના વિરોધથી કાળ.

કરી શીઘ્ર પ્રભાવ વિસ્તાર કર્યો વશ સકળ સંસાર;
કર્યો કામદેવે જ્યારે ક્રોધ ક્ષણમાં સકળ શ્રુતિનો થયો લોપ.

બ્રહ્મચર્ય વ્રત સંયમ ધર્મ ધૈર્ય જ્ઞાનવિજ્ઞાનનો મર્મ
જપ યોગ વિરાગ આચાર નાહું વિવેકકટક સૌ લાચાર.

છંદ

ભાગ્યો વિવેક સુહૃદ સહિત સુભટે બતાવી પીઠ ને
સદગ્રંથ પર્વતકંઠરામાં ગયા દૂર સમસ્ત એ;
સંક્ષોભ સર્જનમાં થયો, રક્ષક ન કોઈયે રહ્યું,
રતિનાથ કોના પર ક્રુપિત છે, ડરીને સૌએ કહ્યું.

જીવ ચરાચર જગતના પુરુષ તથા સ્ત્રીનામ
મર્યાદા મૂકી બન્યાં રક્ત અનુભવી કામ.

*

ઉરમાં સર્વ મદનઅભિલાષ, નીરખી લતા નમી તરુશાખ;
સરિત સિંધુપ્રતિ દોડી તળાવ તળાવડીએ લીધો લ્હાવ.

જડની એવી અકળ દશા, ચેતનની ક્યમ કહું કથા;
પશુપક્ષી નભજળ સ્થળનાં થયાં કામવશ તરત જ ત્યાં.

મદનઅંધ વ્યાકુળ સહુ લોક, નિશા દિવસ ના દેખે કોક⁴;
દેવ દનુજ કિન્નર કે વ્યાલ પ્રેત પિશાચ ભૂત વેતાલ

---

⁴ કોક - ચકવાચકવી

સદા કામના એ તો દાસ, દશા વર્ણવી મેં ના ખાસ;
સિદ્ધ વિરક્ત મહામુનિ યોગી બન્યા કામવશ સર્વ વિયોગી.

છંદ

થયા કામવશ યોગી તપસ્વી, વાત શી પામર તણી,
જે બ્રહ્મા જોતા જગતમાં તે દેખતા સ્ત્રીને ઘણી;
અબળા વિલોકે પુરુષમય જગ પુરુષ નારીને બધે,
બે ઘડી વ્યાખ્યું કામકૃત કૌતુક ચરાચરમાં ખરે.

ઘૈર્ય રહ્યું ના, સર્વનાં હર્યાં મનોજે મન,
રઘુવીરે રક્ષા કરી ઊગર્યાં તે શુચિ જન.

*

શિવની પાસે જ્યાં સુધી પહોંચ્યો મદભર કામ
ત્યાં સુધી થયું કૌતુક જડચેતનમાં આમ.

શિવને દેખી કામ એ શંકાયુક્ત થયો
ત્યારે પ્રથમ સમાનશો સ્થિર સંસાર બન્યો.

સુખી જીવ સૌ તરત બન્યાં મદ ઊતર્યે જન મત્તસમા;
દુરાઘર્ષ ⁵ દુર્ગમ ભગવાન દેખી ડર્યો મદનનો પ્રાણ.

લજ્જા પાછા ફરતાં થાય, અશુભ કશું નવ કરી શકાય;

---

⁵ દુરાઘર્ષ - હરાવવા મુશ્કેલ

નિરધાર કર્યો મરવાકાજ, પ્રગટયો તરત રુચિર ઋતુરાજ.
સજ્યો દ્રુમે સુમનોનો સાજ.

વન ઉપવન વાપિકા તડાગ થયા સરસ સહુ દિશા વિભાગ;
જ્યાં ત્યાં ઊમટી પ્રેમ રહ્યો, મનસિજ મૃત મનમાંય થયો.

છંદ

જાગ્યો મનોજ મરેલ મનમાં, સુભગતા વનની વધી,
શીતળ સુગંધ પવન વહ્યો ત્યાં મદન અનલસખા બની;
વિકસ્યાં સરોવરમાં કમળ, ગૂંજન કરી ભમરા રહ્યા,
કલહંસ ⁶ પિક શુક સરસ બોલે, ગાય નાચે અપ્સરા.

કોટિ કળા કરતાં ગયો હારી સૈન્ય સમેત,
શિવની સમાધિ ના ટાળી, કોપ્યો હૃદયનિકેત ⁷.

આમ્રવૃક્ષ ડાળે ચઢ્યો ખૂબ જ ક્રોધ કરી
સુમન્યાપને શ્રવણ સુધી ખેંચી બાણ ધરી.

છોડ્યાં વિષમ બાણ, ઉર લાગ્યાં, છૂટી સમાધિ, શંકર જાગ્યા;
મનમાં ક્ષોભ થયો સવિશેષ. જોયો ખોલી નેત્ર પ્રદેશ.

પલ્લવ મધ્ય વિલોકી કામ કુદ્ર બન્યા શંકર સુખધામ;

---

⁶ કલહંસ - રાજહંસ

⁷ હૃદયનિકેત - કામદેવ

કંપ્યા ત્રિલોક, ત્રીજી આંખ ઉઘાડતાં કામ થયો ખાખ.
હાહાકાર થયો જગમાંહ્ય, અસુર સુખી, સુર ડર્યા બધાય;
ભોગી કરવા લાગ્યા શોક યાદ કરી રતિસુખનો સ્ત્રોત.

છંદ

યોગી અકંટક બન્યા; પતિગતિ સુણી રતિ મૂર્છિત થઇ,
રોતી કકળતી વિલપતી શિવ સમીપે છેવટ ગઇ;
અતિ પ્રેમપૂર્વક અરજ જોડી હાથ આર્ત કરી રહી,
પ્રભુ આશુતોષ કૃપાળુ શિવના વદનથી વાણી વહી.

રતિ, તારા સ્વામીતણું પડશે નામ અનંગ,
વપુવિણ સહુને વ્યાપશે; સુણ નિજ મિલનપ્રસંગ.

યદુવંશમાં કૃષ્ણ અવતાર થશે હરવા મહા મહીભાર,
કૃષ્ણતનય થશે પતિ તારો, મિથ્યા શબ્દ થશે નહીં મારો.

*

13. દેવો તથા શંકર

ચાલી રતિ એ સુણી શિવવાણી; કહુ અન્ય કથાને વખાણી;
પામી બ્રહ્માદિ એ સમાચાર પહોંચ્યા વૈકુંઠધામે તત્કાળ.

વિષ્ણુ બ્રહ્મા સહિત સર્વ દેવ ત્યાંથી શિવ પાસે કૃપાનિકેત
આવી કરવા લાગ્યા સ્તુતિ પ્રેમે, થયા શંભુ પ્રસન્ન ત્યાં કેમે.

કરુણાસિંધુ બોલ્યા વૃષકેતુ, કહો અમર, આગમનહેતુ;
વદ્યા વિધિ, પ્રભુ અંતરયામી ભક્તિવિવશ વિનવી રહ્યો સ્વામી !

સર્વ દેવના હૃદયમાં પ્રગટ થયો ઉત્સાહ,
તમારો ચહે દેખવા નાથ પવિત્ર વિવાહ.

દેખે ઉત્સવ સકળ ભરી લોચન કરો એવું મદનમદમોચન !
કામ બાળી રતિને વર દીધું કૃપાસિંધુ એ ઉત્તમ કીધું.

એવો સ્વામીનો સહજ સ્વભાવ કરી દંડ કૃપાનો દે લ્હાવ;
કર્ત્યુ તપ ઉમાએ અપાર, કરો સત્વર એનો સ્વીકાર.

શિવે રામની સ્મરતાં વાણી થશે એવું કહ્યું સુખ માની;
ત્યારે દેવે કુંદુભિ વગાડ્યાં, કરી જયકાર પુષ્પો વરસાવ્યાં.

આવ્યા સપ્તર્ષિ અવસર જોઈ, વિધિએ ગિરિ પાસે મોકલ્યા મોઢી;
પહોંચ્યા પ્રથમ ભવાની પાસ, વદ્યા મધુ છળવચનોને ખાસ.

નારદના ઉપદેશથી સુણી નહીં અમ વાત;
પ્રતિજ્ઞા તમારી મટી કામ બાલ્યો સાક્ષાત.

*

સુણી સ્મિત સાથે બોલ્યાં ભવાની, કહ્યું યોગ્ય મુનિવર વિજ્ઞાની;
શિવે કામને બાલ્યો અત્યારે, રમ્યા આજ સુધી એ વિકારે.

હું તો સમજું શિવને સદા યોગી અજ અનવદ્ય શુચિ ને અભોગી;
સેવ્યા શિવને હો મેં એવું માની પ્રેમે મનકર્મ અર્પીને વાણી

મારા સંકલ્પને તો મુનીશ, સત્ય કરશે કૃપાનિધિ ઇશ.
કહો તમે બાલ્યો શિવે માર એ તો અવિવેક દીસે મહાન.

પહોંચે હિમ ના પાવકની પાસ, કદી પહોંચે તો પામે છે નાશ;
એવો સહજ પાવકનો સ્વભાવ, દૈવી શંકરકેરો પ્રભાવ.

સમજો મન્મથ શંકરભાવ, ત્યાં છે આકર્ષણકેરો અભાવ.
ક્યાંથી સ્પર્શે શંકરને કામ, એ તો અહર્નિશ આત્મારામ.

હરખ્યા ઋષિ વચનો સુણી સ્તવી પ્રેમ વિશ્વાસ,
શીશ નમાવીને તરત ગયા હિમાલય પાસ.

હિમગિરિને અતિપ્રેમથી પ્રસંગ પૂર્ણ કહ્યો,
મદન દહન સુણતાં પરમ પીડિત પ્રાણ થયો.

મુનિએ રતિ વરદાનની કહી પછીથી વાત,

हलडलडे सुड अडुडवुडुं कुतलरुथुं सडकु डलत.

*

14. લગ્નની તૈયારી

શંભુ પ્રભુતાને મનમાં વિચારી મુનિને સાદર સહુ સત્કારી
દિન નક્ષત્ર શુભ ઘડી શોધી લગ્ન નક્કી કરાવ્યું જોઇ.

લગ્નપત્રિકા ઋષિઓને આપી, કરી અરજ પદે શિર રાખી;
આપી ઋષિએ એ પત્રિકા વિધિને, પ્રેમ પ્રગટયો સમાયો ના હૃદયે.

પત્રિકા સુણી દેવતા હર્ષિત સર્વ બન્યા;
વરસ્યાં પુષ્પો નભથકી, વાગ્યાં વાદ્ય ઘણાં.

દસે દિશામાં કળશને સજતાં દેવ બધા
વિવિધ વાહનોને લઇ આવ્યા તરત; ઘણાં

વિમાન શણગાર્યાં સરસ; મંગલ શકુન થયાં;
ગાન અપ્સરાનાં સુણી મુગ્ધ બધાય બન્યા.

*

કરવા લાગ્યા શંભુગણ શંકરને શૃંગાર,
જટામુકુટ પર સર્પની કલગી કરી લગાર.

સર્પોનાં કુંડળ શિવે કંકણને ધાર્યાં,
વ્યાઘ્રચર્મ ધાર્યું સજી ભસ્મ તને ન્યારા.

શશિ લલાટ સુંદર શિર ગંગ, લોચન ત્રણ ઉપવીત ભુજંગ;
ગળે ગરલ ઉર નરશિરમાળ, અશિવ વેશ શિવધામ કૃપાળ.

કર ત્રિશૂળ ને ડમરુ રહ્યું, પ્રસ્થાન વૃષભ ઉપર થયું,
વાગ્યાં વાદ્ય વિવિધ તે સમે, પવન પ્રબળ તાંડવ શું રમે !

દેખી શિવ સુરલલના હસી, વરલાયક કન્યા જગ નથી.

વિષ્ણુ વિરંચિસમા સુર સર્વ ચાલ્યા જાને સમજી પર્વ;
સુરસમાજ સૌ હતો અનૂપ જાન કિન્તુ ના વર અનુરૂપ.

કહ્યું વિષ્ણુએ સ્મિત કરી, સકળ દિશાના રાજ,
અલગ અલગ ચાલો બધા નિજ નિજ સહિત સમાજ.

વરને યોગ્ય નથી ખરે બંધુ, આપણી જાન,
પરપુરમાં હાંસી થશે મટશે સર્વ ગુમાન.

વિષ્ણુવચનને સાંભળી દેવ હસ્યા સઘળા,
નિજ નિજ સૈન્ય સહિત થયા અલગ પછી પળમાં.

મહેશ સ્મિત સાથે વદ્યા, હરિની ટેવ નથી
વ્યંગ વચન કેરી જતી, સાચી વાત કથી.

વિષ્ણુતણાં પ્રિય વચનને સુણી શંકરે એ,
ભુંગીગણને મોકલી બોલાવ્યા ગણને.

શિવઆજ્ઞાને સાંભળી સર્વ ગણો આવ્યા,
પ્રભુપદપંકજ શીશને સૌએય નમાવ્યાં.

વિવિધ વેશ વાહનથકી સજ્જ બનેલ સમાજ
જોઈ પોતાનો હસ્યા શંભુ ગરીબનવાજ.

કોઈ મુખવિણ વિપુલમુખ, પદ કર વિણ કોઈ,
કોઈને પદ કર વિવિધ, આંખરહિત કોઈ

કોઈ અનેક આંખથી જગત રહ્યા જોઈ,
હષ્ટપુષ્ટ કોઈક તો અતિ દુર્બળ કોઈ.

છંદ

કોઈક દુર્બળ પુષ્ટ કોઈ શુચિ અશુચિ વેશે રહ્યા,
ભૂષણ કરાળ કપાલ^૮ કરમાં રક્ત રંગાયા બધા;
ખર સ્વાન સૂવર મુખ શિયાળસમાં; ગણોને કો ગણે,
બહુ જિનસપ્રેત પિશાચ જાગણી જમાતો કો વર્ણવે ?

નાચી ગાતાં ભૂત સૌ પરમ તરંગી જાનમાં,
કુરૂપ દેખાવે બધાં અતિવિચિત્ર વચનો વધાં.

*

જેવા વર તેવી બની જાન, થયાં કૌતુક માર્ગે અજાણ;
અતિ અદભુત મંડપ બનાવ્યો હિમગિરીએ શે જાય વખાણ્યો ?

શૈલ સકળ નાનામોટા જગના જેનું વર્ણન થાય ના ક્ષણમાં,

---

^૮ કપાલ - ખોપરી

વન સાગર સરિતા તળાવ સૌને આમંત્ર્યા સમજી સમાન.

કામરૂપ^૯ સુંદર તન ધારી ચારુ સ્વજન સહિત નરનારી
પહોંચ્યાં તરત હિમાલયગેહ ગાતાં મંગલ ગીત સસ્નેહ.

ગિરિએ ગૃહને તૈયાર કરાવ્યાં, ઊતરી અતિથિએ સહુને સજાવ્યાં;
શોભા પુરની કેવી હતી ભારી, દીસે તુચ્છ બ્રહ્મા ચતુરાઇ.

છંદ

વિધિની નિપુણતા તુચ્છ લાગી નગરશોભા દેખતાં,
વન બાગ ફૂલ તડાગ સરિતા સુભગ સઘળાં પેખતાં;
તોરણ વિપુલ મંગલ પતાકા કેતુ પ્રતિગૃહ સોહતાં,
વનિતા પુરુષ સુંદર ચતુર મુનિનાં મનો પણ મોહતાં.

જગદંબા જન્મેલ તે પુરવર્ણન શે થાય,
રિક્ષિસિક્ષિ સંપત્તિ સુખ ત્યાં નિત વધતાં જાય.

નગર ખળભલ્યું સાંભળી સમીપ આવી જાન,
સુશોભિત બન્યું અધિક એ અલંકૃત કરી પ્રાણ.

આગેવાન અનેકવિધ વાહનને તૈયાર
કરતાં ચાલ્યા જાનનો કરવાને સત્કાર.

---

^૯ કામરૂપ - ઇચ્છાનુસાર રૂપ ધરનારા

દેખી સુરસેના તથા હરિને સુખ પામ્યા,
શિવસમાજ જોતાં ડરી વાહન સહુ ભાગ્યાં.

સમજદાર ઊભા રહ્યા ધીરજને ધારી,
જીવ લઇ નાસી ગયાં શિશુ ડરતાં ભારી.

શું કહેવું કોને વળી; કહી શકાય ન વાત;
યમસેના કે જાન છે કે યમ આ સાક્ષાત્ ?

પાગલ બનતાં વર રહ્યા બળદ ઉપર બેસી
વ્યાલ કપાલ પહેરતાં તન ભસ્મે લેપી.

છંદ

તન ભસ્મ વ્યાલ કપાલ ભૂષણ, નઝ જટિલ ભયંકર
છે ભૂત પ્રેત પિશાય યોગિની સંગ ને રજનીચર;
જીવંત રહેશે પુણ્યશાળી પરમ પેખી જાનને,
તે લઝને જોશે ઉમાનું, કહ્યું સઘળાં બાળકે.

મહેશમંડળ દેખતાં માતપિતા હસતાં
કહેવા લાગ્યાં બાળને લેશ નહીં ડરતાં

*

જાન લઇ આવ્યા પછી આગેવાનો ખાસ,
આપ્યા સમુચિત સર્વને સુંદર જાનીવાસ.

મેનાચે શુભ આરતી તરત કરી તૈયાર,

ગાવા મંગલ ગીતને લાગી સઘળી નાર.

સ્વર્ણ થાળને હાથમાં રાખીને મેના
ઉતારવા શિવ આરતી ચાલી મધુનેમા.

વિકટ વેશમાં રુદ્રને દેખીને ત્યારે
સ્ત્રીઓના મનમાં સતત ઊપજ્યો ભય ભારે.

ભય પામીને ઘરમાં ગઈ એ, જાનીવાસમાં શંભુ ગયા ને;
મેનાહૃદયે થયું દુઃખ ભારી, એણે બોલાવી સૈલકુમારી.

અતિસ્નેહથી અંકે બેસાડી બોલી આંખમાં આંસુને આણી,
દીધું વિધિએ તને આવું રૂપ, કયો વરને જડ કેમ કુરૂપ ?

છંદ

સૌન્દર્ય તુજને અર્પતા વરને બનાવ્યો મૂર્ખ કાં,
ફળ કલ્પવૃક્ષતણું વિવશ બાવળમહીં જોડાયું આ;
તુજસાથ પર્વતથી પડું, અનલે જલું, નદમાં પડું
ઘર જાય અપયશ થાય જીવી કિન્તુ લગ્ન નહીં કરું,

વિકળ બની નારી બધી ગિરિનારી દુઃખથી;
મેના રડતી વિલપતી સ્મરતાં સ્નેહ વદી.

નારદનું એવું હશે શું જ બગાડ્યું મેં
જેથી મારું ઘર મધુર ઉજ્જડ કીધું છે ?

એવો અમંગલ વળી કાં આખ્યો ઉપદેશ
પાગલ પતિને પામવા તપ કે કીધું લેશ ?

ખરે એમને મોહ ન માયા, ઉદાસીન ન ધન ધામ જાયા;
પરધરનાશક લાજ ન બીક, જાણે વાંઝ¹⁰ શું પ્રસવની પીડ ?

જોઈ જનનીને વિકળ ભવાની બોલી મધુર વિનયવાળી વાણી,
ટળે તે ના રચે જે વિધાતા એવું સમજી શોકિત થા ના માતા !

પતિ ભાગ્યમાં આવો લખ્યો જો દોષ કોઈને શાને દેવો તો ?
મટશે તુજથી શું વિધિના અંક ? તુજને લાગશે વ્યર્થ કલંક.

છંદ

ના દોષભાગી બન, રડ નહીં, રુદનનો આ સમય ના,
સુખદુઃખ લલાટે લખેલાં મળશે જઉં ત્યાં ત્યાં બધાં;
કોમળ વિનીત વચન ઉમાનાં સુણી સ્ત્રી શોકિત બની,
વિધિને દઈને દોષ, વરસી આંખથી અશ્રુ રહી.

એ સમયે નારદ અને શુચિ સપ્તર્ષિ સમેત
હિમગિરિ પામી માહિતી પહોંચ્યા તરત નિકેત.

નારદે કહી પૂર્વનો સૌને કથાપ્રસંગ

---

¹⁰ વાંઝ - વાંઝણી

સમજાવ્યાં વિસ્તારથી કરુણા કરી અનંત.

મેના, સાચી સાંભળી મારી લો વાણી,
જગદંબા પુત્રી ખરે તમારી ભવાની.

*

અજા અનાદિ શક્તિ અવિનાશીની, સદા શંભુ અર્ધાંગનિવાસિની;
જગ સંભવ પાલન લય કારિણી નિજ ઇચ્છા લીલાવપુધારિણી.

જન્મી પ્રથમ દક્ષગૃહમહીં નામ સતી સુંદર તન લઈ;
પરણી ત્યારે શંકરસાથ કથા સકળ જગમાં છે ખ્યાત.

એક વાર પથમાં શિવસંગ દેખી રઘુકુળકમળપતંગ
માન્યું ન પતિનું મોહ થયો, ભ્રમવશ સીતાવેશ ગ્રહ્યો.

છંદ

એ વેશના અપરાધી પતિએ સતીને પરહરી,
શિવવિરહથી યજ્ઞે પહોંચી દક્ષના છેવટ બળી;
જન્મી તમારે ભવન પતિને પામવા કટુ તપ કર્યું,
શંકા તજો એવું સમજતાં, શિવપ્રિયા ગિરિજા હજુ.

*

15. શિવ-પાર્વતી વિવાહ

નારદના શબ્દો સુણી સૌનો મટયો વિષાદ,
પળમાં પ્રસર્યો પુરમહીં ઘરઘર એ સંવાદ.

મેના ને હિમવાનને થઇ રહ્યો આનંદ;
પાર્વતીપદે એમણે વંદન કર્યા અનંત.

સ્ત્રીપુરુષો શિશુ ને યુવા નગર તણા સૌ લોક
પ્રસન્નતા પામ્યા પરમ તજતાં સઘળો શોક.

ગવાયાં બધે મંગલ ગાન, સ્વાર્ણ કળશ આકર્ષે ધ્યાન;
પાકશાસ્ત્રનું પામી જ્ઞાન થયાં વિવિધ ખાન તથા પાન.

વસે ભવાની ભવને જ્યાં ત્રુટિ ભોજનકેરી શું ત્યાં;
સાદર બોલાવી સહુ જાન વિષ્ણુ વિરંચિ દેવતા આન.

જમનારાની પંક્તિ બની નિપુણ સેવકો પીરસે વળી;
નારી સુર જમતા જાણી ગાળો દેતી મૃદુ વાણી.

છંદ

ગાળો મધુર સ્વરથી દઇને વ્યંગ વચનોને કહે
દેવો વિનોદ સુણી નિરાંતે જમે સુખ ઉત્તમ લહે;
જમતાં વધ્યો આનંદ તે ન કથાય કોટિ વદનથકી,
તાંબુલ લઇ સૌ ઉતારા પર ગયા તૃપ્ત બન્યા પછી.

મુનિઓએ હિમવાનને કહી લગ્નવેળા,
સમય વિલોકી દેવને બોલાવ્યા ઘેલા.

*

સુરને સાદર સકળ બોલાવ્યા, યોગ્ય આસન સહુએ શોભાવ્યાં;
વેદી વેદાનુસાર કરાવી, ગાતી સુભગ સુમંગલ નારી.

દિવ્ય સિંહાસન વિધિએ રચેલું, એનું વર્ણન કોઈ કરે શું;
બેઠા શિવ વિપ્રને શિર નામી સ્મરી હૃદયે નિજ પ્રભુ રઘુરાઈ.

પછી મુનિએ ઉમાને બોલાવી, સખી શણગારતાં લઈ આવી;
નીરખી રૂપ સકળ સુર મોહ્યા, કવિ એવો છે જગમાં કો આ
કરે વર્ણન સુંદરતાનું રૂપ દેખીને દિવ્ય ઉમાનું ?

છંદ

ના કોટિ વદને થાય વર્ણન જગતજનની રૂપનું,
સંકોચ પામે શેષ શારદ વેદ, મારું શું ગજું;
રસખાણ ગિરિજા શિવ સમીપે મધ્ય મંડપમાં ગઈ,
મનમધુપ પદકમળે ન પણ સંકોચવશ જોઈ શકી.

શંભુ ભવાનીએ કર્યું ગણપતિ પૂજન ત્યાં;
શંકા ના કરશો સુણી; સુર અનાદિ સઘળા.

વિવાહવિધિ વેદે કહી કરી મહામુનિએ,
કુશકન્યાકરને ગ્રહી સત્વર હિમગિરિએ

શંકરને અર્પણ કરી પછી ભવાનીને.

પાણિગ્રહણને કરતા મહેશ પેખી હરખાયા સકળ સુરેશ;
થયો વેદમંત્રનો ઉચ્ચાર, સુરે શિવનો કર્યો જયકાર.

વાગ્યાં વાજાં વિવિધ પ્રકાર, થઇ સુમનની વૃત્તિ રસાળ;
થયો શિવપાર્વતીનો વિવાહ, વ્યાપ્યો સકળ જગતમાં ઉત્સાહ.

દાસી દાસ તુરગ રથ નાગ¹¹ ધેનુ વસન મણિ વસ્તુ વિભાગ,
અન્ન કનક વાસણ ભરી ગાડાં આપ્યાં, જાય ના કેમે વખાણ્યાં.

છંદ

અર્પી દહેજ વિવિધ હિમાલય હાથ જોડીને વદ્યો
શિવ પૂર્ણકામ, દઇ શકું શું, પદકમળ પકડી રહ્યો;
સંતોષ આપ્યો શ્વસુરને સંપૂર્ણ કરુણાસાગરે,
શિવનાં ચરણકમળો ગ્રહી મેના રહી છેવટ રસે.

ઉમા પ્રાણપ્રિય છે મને; દાસી નાથ કરો,
ક્ષમા કરી અપરાધ સૌ વરને હવે ધરો.

મેનાને સમજાવતાં મનમાં શાંતિ થઇ,
ઢાળી મસ્તક ચરણમાં અંતે ઘેર ગઇ.

---

¹¹ નાગ - ફાથી

બેસાડી અંકે પછી પ્રેમે જનનીએ
શીખ સુપુત્રીને ધરી પોતાની રીતે.

કરજે રોજ શંકરપદપૂજા, નારીધર્મ પતિ દેવ ના દૂજા;
વદતાં વચનો આવ્યું નયને વારિ, આપ્યું આલિંગન પુત્રીને ભારી.

શાને વિધિએ સરજી સ્ત્રીને જગમાં, પરાધીનને સ્વપ્નેય સુખ ના;
બની પ્રેમે વ્યાકુળ માતા ન્યારી, ધારી ધીરજ કુસમય વિચારી.

ભેટે પગને પકડે વારંવાર પડે, સ્નેહનો શે કહું સાર;
મળી સઘળી નારીને ભવાની પડી લપટી જનની નિજ જાણી.

છંદ

ચાલી મળીને માતને આશિષ તદા સહુએ ધરી,
માતા તરફ જોતી ઉમા શિવને સખી સાથે મળી;
યાચક સકળ સંતોષતાં શિવ ઉમાસહિત ભવન ગયાં,
સુર સુમન વરસ્યા, ગગનમાં વાદ્યો વિભિન્ન બજી રહ્યાં.

હિમગિરિ પણ ચાલ્યા સુખે વળાવવા સપ્રેમ;
વિદાય આપી શંકરે સંતોષી નિજ જેમ.

*

16. ઉપસંહાર

તરત ભવન આવ્યા ગિરિરાય; બોલાવી સરશૈલ બધાંય
આદર દાન વિનય બહુમાન સહિત વિદાય કર્યાં હિમવાન.

શિવ પહોંચ્યા જ્યારે કૈલાસ, સર સહુ નિજ લોક ગયા ખાસ;
ઉમાશંભુ માત જગતતાત, કરું ન શુંગારતણી વાત.

કરતાં બહુવિધ ભોગવિલાસ વસતાં ગણ સાથે કૈલાસ;
નૂતન નિત્ય વિહાર રસાળ, વીતી એમ ગયો બહુ કાળ.

પ્રગટ થયા ષટવદન કુમાર, બન્યા તારકાસુરના કાળ;
આગમ નિગમ પુરાણપ્રસિદ્ધ ષણ્મુખજન્મ જગત નવનીત.

છંદ

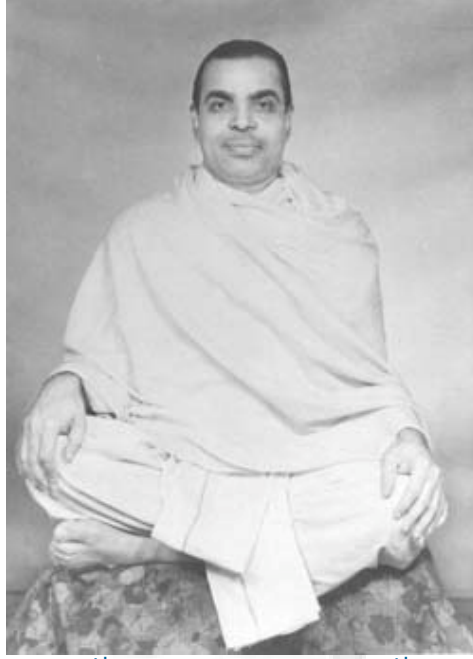
સુપ્રસિદ્ધ કાર્તિક જન્મ કર્મ પ્રતાપ ને પુરુષાર્થ છે,
સંક્ષેપથી અંકિત કર્યું છે ચરિત એથી એનું મેં;
આ ઉમાશંભુ વિવાહને ગાશે કહેશે ભક્ત જે
કલ્યાણકાર્યે લગ્નવિધિમાં પામશે સુખ નિત્ય તે.

શિવચરિત્ર સાગરસમું, વેદ ન પામે પાર;
તુલસીદાસ શે વર્ણવે અતિ મતિમંદ ગમાર !

*

(શિવ પાર્વતી પ્રસંગ સમાપ્ત)

About the Author

(Aug 15th 1921 - Mar 18th 1984)

Author of more than hundred books, Mahatma Shri Yogeshwarji was a self-realized saint, an accomplished yogi, an excellent orator and an above par spiritual poet and writer. In a fascinating life spanning more than six decades, Shri Yogeshwarji trod the unknown intricate path of spiritual attainments single handedly and put immense faith in the tenderheartedness of God in the form of Mother Goddess.

Shri Yogeshwarji dared to dream of attaining heights of spirituality without guidance of any embodied spiritual master and thus defied popular myths prevalent among the seekers of spiritual path. He blazed an illuminating path for others to follow.

Born to a poor Brahmin farmer in a small village near Ahmedabad in Gujarat, Shri Yogeshwarji lost his father at the tender age of 9. He was taken to a Hindu orphanage in

Mumbai for further studies. However, God's wish was to make him pursue a different path. He left for Himalayas early in his youth at the age of 20 and thereafter made holy Himalayas his abode for penance for nearly two decades. During his stay there, he came across a number of known and unknown saints and sages. He was blessed by divine visions of many deities and highly illumined souls like Raman Maharshi and Sai Baba of Shirdi among others.

Yogeshwarji's experiences in spirituality were vivid, unusual and amazing. He succeeded in scaling the highest peak of self-realization resulting in direct communication with the Almighty. He was also blessed with extraordinary spiritual powers (siddhis) illustrated in ancient Yogic scriptures. After achieving full grace of Mother Goddess, he started to share the nectar for the benefit of mankind. He traveled to various parts of India as well as abroad on spiritual mission where he received enthusiastic welcome.

He wrote more than 100 books on various subjects and explored all form of literature. His autobiography 'Prakash Na Panthe' - much sought after by spiritual aspirants worldwide, is translated in Hindi as well as English. A large collection of his lectures in form of audio cassettes are also available.

For more than thirty years, Yogeshwarji kept his mother (Mataji Jyotirmayi) with him and thus became a living example of well known Sanskrit adage 'Matru Devo Bhava' (Mother is a form of God). Yogeshwarji was known among saints of his time as Matrubhakta Mahatma. Mataji Jyotirmayi left for heavenly abode in 1980 after receiving exemplary services at the hands of Yogeshwarji and Maa Sarveshwari at Bhavnagar.

Shri Yogeshwarji left his physical body on March 18th 1984, while delivering a lecture at Laxminarayan Temple, Kandiwali in Mumbai. Shri Yogeshwarji left behind him a

spiritual legacy in the form of Maa Sarveshwari, who is now looking after his manifold benevolent activities.

It has been ages since we have come across a saint of Yogeshwarji's caliber and magnitude. His manifestation will continue to provide divine inspiration for the generations to come.

શ્રી યોગેશ્વરજીનું સાહિત્યિક પ્રદાન

આત્મકથા	પ્રકાશના પંથે ▪ પ્રકાશના પંથે (સંક્ષિપ્ત) ▪ પ્રકાશ પથ કા યાત્રી ▪ Steps towards Eternity
અનુવાદ	રમણ મહર્ષિની સુખદ સંનિધિમાં ▪ ભારતના આધ્યાત્મિક રહસ્યની ખોજમાં ▪ હિમગીરીમાં યોગી
અનુભવો	દિવ્ય અનુભૂતિઓ ▪ શ્રેય અને સાધના ▪ શ્રેય ઔર સાધના
કાવ્યો	અક્ષત ▪ અનંત સૂર ▪ બિંદુ ▪ ગાંધી ગૌરવ ▪ સાંઈ સંગીત ▪ સનાતન સંગીત ▪ તર્પણ ▪ Tunes unto the infinite
કાવ્યાનુવાદ	ચંડીપાઠ ▪ રામચરિતમાનસ ▪ રામાયણ દર્શન ▪ સરળ ગીતા ▪ શિવમહિમ્નસ્તોત્ર ▪ શિવ પાર્વતી પ્રસંગ ▪ સુંદર કાંડ ▪ વિષ્ણુસહસ્રનામ
ગીતો	ફૂલવાડી ▪ હિમાલય અમારો ▪ રશ્મિ ▪ સ્મૃતિ
ચિંતન	બ્રહ્મસૂત્ર ▪ ગીતા દર્શન ▪ ગીતાનું સંગીત ▪ ગીતા સંદેશ ▪ ઈશાવાસ્યોપનિષદ ▪ ઉપનિષદનું અમૃત ▪ ઉપનિષદનો અમર વારસો ▪ પ્રેમભક્તિની પગદંડી ▪ શ્રીમદ્ ભાગવત ▪ યોગ દર્શન
લેખ	આરાધના ▪ આત્માની અમૃતવાણી ▪ ચિંતામણી ▪ ધ્યાન સાધના ▪ Essence of Gita ▪ ગીતા તત્વ વિચાર ▪

ભજનો	જીવન વિકાસના સોપાન • પ્રભુ પ્રાપ્તિનો પંથ • પ્રાર્થના સાધના છે • સાધના • તીર્થયાત્રા • યોગમિમાંસા આલાપ • આરતી • અભિપ્સા • દ્યુતિ • પ્રસાદ • સ્વર્ગીય સૂર • તુલસીદલ
જીવનચરિત્ર	ભગવાન રમણ મહર્ષિ - જીવન અને કાર્ય
પ્રવચનો	અમર જીવન • કર્મયોગ • પાતંજલ યોગ દર્શન
પ્રસંગો	ધૂપ સુગંધ • કળીમાંથી ફૂલ • મહાભારતના મોતી • પરબનાં પાણી • સંત સમાગમ • સત્સંગ • સંત સૌરભ
પત્રો	હિમાલયનાં પત્રો
પ્રશ્નોત્તરી	અધ્યાત્મનો અર્ક • ધર્મનો મર્મ • ધર્મનો સાક્ષાત્કાર • ઈશ્વર દર્શન
નવલકથા	આગ • અગ્નિપરીક્ષા • ગોપીપ્રેમ • કાદવ અને કમળ • કાયાકલ્પ • કૃષ્ણ રુકમિણી • પરભવની પ્રીત • રક્ષા • સમર્પણ • પરિક્ષિત • પરિમલ • પ્રીત પુરાની • પ્રેમ અને વાસના • રસેશ્વરી • ઉત્તરપથ • યોગોનુયોગ
સુવાક્યો	પરબડી • સર્વમંગલ
વાર્તાઓ	રોશની

For more information
On the life & works of
Shri Yogeshwarji

Please visit
www.swargarohan.org